

Edicija: Dokumenta

Fond za humanitarno pravo

Slučaj Danilovgrad

Odluka
Komiteta
protiv
torture

Swedish Helsinki Committee

for Human Rights

Izdavanje knjige omogućio je Švedski helsinški komitet za ljudska prava

Fond za humanitarno pravo stavlja na uvid stručnoj i široj javnosti dvije vrlo značajne odluke Komiteta Ujedinjenih nacija protiv torture (Komitet), ustanovljenog na osnovu Konvencije UN protiv torture i drugih svirepih, nehumanih i ponižavajućih kazni ili postupaka (Konvencija protiv torture)¹. Komitet je ove odluke donio na osnovu individualnih predstavki koje su podnijeli građani Srbije i Crne Gore tvrdeći da su im državni organi povrijedili prava koja su garantovana Konvencijom protiv torture.

Mogućnost podnošenja individualnih predstavki Komitetu predviđena je pod određenim uslovima članom 22 Konvencije protiv torture². Obje odluke su značajne jer je njihovim usvajanjem na jedan nesumnjivo ubjedljiv način dokazana ne samo primjenjivost već i neposredna obaveznost odgovarajućih međunarodnih standarda u našem domaćem pravnom poretku.

- 1 SFRJ je Konvenciju protiv torture ratifikovala još 10. septembra 1991. godine. Istovremeno, naša zemlja je izjavila da u smislu člana 22 priznaje i „nadležnost Komiteta da prima i razmatra pojedinačne predstave podnijete od strane ili u ime pojedinaca ... koji tvrde da su žrtve kršenja odredaba ove Konvencije“. SRJ, kao jedna od ukupno pet država sukcesora bivše SFRJ, dana 12. marta 2001. godine, a nakon ponovnog prijema u Ujedinjene nacije, iznova je potvrdila svoju privrženost Konvenciji protiv torture, kao i samu mogućnost obraćanja Komitetu u smislu člana 22. Prema članu 63 Ustavne povelje državne zajednice Srbija i Crna Gora, sva prava i obaveze SRJ prelaze na Srbiju i Crnu Goru.
- 2 Konvencija protiv torture, član 22 stav 2 : „Komitet proglašava neprihvatljivim sva saopštenja podnijeta u skladu sa ovim članom ako su anonimna ili ako smatra da predstavljaju zloupotrebu prava da se podnose takva saopštenja, ili ako nijesu u skladu sa odredbama ove Konvencije.“

Ova publikacija sadrži odluku Komiteta u slučaju Danilovgrad, dok je u drugoj publikaciji Fonda za humanitarno pravo objavljena odluka Komiteta u slučaju Ristić. U slučaju Ristić, Komitet je odlučio da su organi SRJ prekršili svoje obaveze ustanovljene Konvencijom protiv torture, jer su propustili da sveobuhvatno, blagovremeno i nepristrasno istraže osnovane tvrdnje o policijskoj represiji kao o mogućem uzroku smrti Milana Ristića.

Član 22 stav 5: „Komitet neće pristupiti ispitivanju nijednog saopštenja podnietog od strane pojedinca u skladu sa ovim članom dok se prethodno ne uvjeri u sljedeće:

a) da se isto pitanje ne preispituje u tom trenutku od strane neke druge međunarodne instance za istragu ili rješavanje takvih pitanja;

b) da je pojedinac iscrpio sve raspoložive interne prizive; to pravilo se ne primjenjuje ako procedure priziva prevazilaze razumne rokove ili ako je malo vjerovatno da će pružiti zadovoljnije pojedincu koji je žrtva kršenja ove Konvencije.“

Uvod

Komitet Ujedinjenih nacija protiv torture (Komitet) usvojio je 21. novembra 2002. predstavku koju su u ime 65 građana romske nacionalnosti zajednički podnijeli Fond za humanitarno pravo (FHP), Evropski centar za prava Roma (ERRC) i advokat Dragan Prelević zbog incidenta iz 1995. godine u Danilovgradu, kada je potpuno razoreno romsko naselje. Nakon odluke u slučaju Ristić, ovo je druga odluka kojom je Komitet utvrdio da je Savezna Republika Jugoslavija (SRJ) prekršila odredbe Konvencije protiv mučenja i drugih svirepih, nehumanih i ponižavajućih kazni ili postupaka (Konvencija protiv torture).

Incident u Danilovgradu desio se nakon što su dvojica tada maloljetnih Roma silovali djevojčicu neromske nacionalnosti iz tog grada. Nekoliko stotina građana, 14. i 15. aprila, krenulo je u znak odmazde da ruši i pali romsko naselje Božova Glavica u Danilovgradu, uz prećutno odobravanje opštinskih vlasti i policije. Romi su uspjeli da pobjegnu, ali su njihovi domovi i druga imovina spaljeni ili uništeni na drugi način u prisustvu policajaca koji nijesu preduzeli ništa da spreče pogrom.

U strahu za život, Romi su pobjegli iz Danilovgrada i sklonili se u predgrađa Podgorice, gdje u teškim uslovima i bijedi mnogi i danas žive. Takođe, jedna od posljedica incidenta je otpuštanje nekoliko Roma, zaposlenih u Danilovgradu, pod izgovorom da su prestali da dolaze na posao. Njihovi poslodavci nijesu uzeli u obzir činjenicu da su Romi bili prisiljeni da napuste grad u paničnom strahu.

Uprkos dokazima prikupljenim u prekrivičnom postupku, kao i u toku istrage, ni protiv jednog lica koje je učestvovalo u pogromu nije podignuta optužnica. Takođe, još uvijek nijesu okončani sporovi koje su pokrenuli danilovgradski Romi, zbog nezakonitog prestanka radnog odnosa i naknade štete. I pored toga što je prošlo više od sedam godina od incidenta, romskim žrtvama još uvijek nije pružena pravna zaštita.

[ANEKS]

G.E.02-46165 (E) 101202 121202

Aneks

ODLUKA KOMITETA PROTIV MUČENJA U SKLADU SA
ČLANOM 22 KONVENCIJE PROTIV MUČENJA I DRUGIH
SVIREPIH, NEHUMANIH ILI PONIŽAVAJUĆIH KAZNI ILI
POSTUPAKA

Dvadeset deveta sjednica

povodom
predstavke br. 161/2000

Podnosilac predstavke:

Hajrizi Džemajl i ostali (koje su u postupku zastupali
punomoćnici)

Oštećeni:

Hajrizi Džemajl i ostali

Država potpisnica:

Jugoslavija

Datum podnošenja predstavke:

11. novembar 1999.

Datum usvajanja odluke:

21. novembar 2002.

Komiteta protiv mučenja, osnovan u skladu sa članom 17 Konvencije protiv mučenja i drugih svirepih, nehumanih i ponižavajućih kazni ili postupaka,

na sjednici održanoj 21. novembra 2002,

okončavši razmatranje predstavke br. 161/2000, podnijete Komitetu protiv mučenja od strane g. Hajrizija Džemajla i ostalih a u skladu sa članom 22 Konvencije protiv mučenja i drugih svirepih, nehumanih i ponižavajućih kazni ili postupaka,

uzevši u obzir sve informacije dostavljene od strane podnosioca predstavke, njihovih punomoćnika, kao i države potpisnice,

usvojio je sljedeću:

Odluku u skladu sa članom 22 stav 7 Konvencije

1.1 Podnosioci predstavke su 65 lica, svi romske nacionalnosti i državljani Savezne Republike Jugoslavije. Oni tvrde da je Jugoslavija prekršila član 1 stav 1, član 2 stav 1, kao i članove 12, 13, 14 i 16 stav 1 Konvencije. Njih predstavljaju advokat g. Dragan Prelević, Fond za humanitarno pravo, nevladina organizacija sa sjedištem u Jugoslaviji, kao i Evropski centar za prava Roma, nevladina organizacija sa sjedištem u Mađarskoj.

1.2 Komitet je dostavio predstavku državi potpisnici dana 13. aprila 2000, a u skladu sa članom 22 stav 3 Konvencije.

Činjenice iznijete od strane podnosilaca predstavke

2.1 Dana 14. aprila 1995. godine, oko 22 časa, policijskoj stanici u Danilovgradu je dostavljena prijava da su dvojica maloljetnih Roma silovala maloljetnu Crnogorku S. B. Postupajući po prijavi, policija je oko ponoći ušla u romsko naselje Božova Glavica, pretresla jedan broj kuća i privela sve mladiće Rome koji su se zatekli u naselju (svi oni su među podnosiocima predstavke Komitetu).

2.2 Istog dana oko ponoći, dvije stotine Crnogoraca, predvođenih rođacima i susjedima silovane djevojčice, okupilo se ispred policijske stanice i javno zahtijevalo od Skupštine opštine da usvoji odluku kojom bi svi Romi bili protjerani iz Danilovgrada. Gomila je uzvikivala poruke Romima, prijeteci njihovim „istrijebljenjem“ i „spaljivanjem“ njihovih kuća.

2.3 Dva romska maloljetnika su kasnije pod prinudom priznala izvršenje djela. Dana 15. aprila, između 4 i 5 časova izjutra, policija je puštila sve uhapšene osim onih koji su priznali djelo. Prije puštanja policija ih je upozorila da moraju odmah napuštiti Danilovgrad zajedno sa svojim porodicama jer postoji opasnost da ih linčuju njihovi neromski susjedi.

2.4 U isto vrijeme, policajac Ljubo Radović je stigao u romsko naselje Božova Glavica i rekao stanovnicima da moraju odmah napuštiti naselje. Njegovo saopštenje je izazvalo paniku. Većina stanovnika je pobjegla ka obližnjem autoputu kako bi odatle uhvatili autobus za Podgoricu. Samo nekoliko muškaraca i žena je ostalo u naselju da čuva svoje domove i stoku. Oko 5 časova tog jutra policajac Ljubo Radović se vratio u naselje u pratnji policijskog inspektora Branka Mićanovića. Policajci su poručili preostalim Romima, koji su još uvijek bili u svojim kućama (a među kojima je bilo i nekoliko podnosilaca predstavke), da odmah napušte Danilovgrad pošto niko ne može da im garantuje bezbjednost niti da im pruži zaštitu.

2.5 Istog dana oko 8 časova izjutra, grupa neromskih stanovnika Danilovgrada je upala u romsko naselje Božova Glavica, bacajući kamenje i razbijajući prozore na kućama podnosilaca predstavke. Romi, koji još uvijek nijesu napuštili naselje (svi oni su među podnosiocima predstavke ovom Komitetu) bili su sakriveni u podrumu jedne od kuća, odakle su konačno uspjeli da pobjegnu preko polja i kroz šume prema Podgorici.

2.6 Tokom prijepodneva 15. aprila policijska kola su stalno patrolirala kroz napušteno naselje Božova Glavica. Grupe neromskih stanovnika Danilovgrada su se okupile u različitim djelovima grada i u okolnim selima. Oko 14 časova gomila neromskih stanovnika je kolima i pješice stigla u naselje Božova Glavica. Gomila koja je brojala najmanje nekoliko stotina pripadnika neromske nacionalnosti (a kojih je, prema različitim izvorima, bilo između 400 i 3.000) uskoro se okupila u tada već opustjelom romskom naselju.

2.7 Gomila je nastavila da raste, a između 14 i 15 časova neki u njoj su počeli da viču: „Otjeraćemo ih!“, „Spalićemo naselje!“, „Srvnićemo naselje!“ Rušenje naselja je počelo ubrzo poslije 15 časova. Rulja je prvo kamenjem i drugim predmetima porazbijala prozore na kolima i kućama u vlasništvu Roma, a potom ih je i zapalila. Gomila je takođe uništila i zapalila plastove sijena, poljoprivredne i druge mašine, ambare sa stočnom hranom, štale i ostale objekte i predmete u vlasništvu Roma. Bacane su prethodno pripremljene eksplozivne naprave i „molotovljevi kokteli“, a zapaljene krpe i sunderi ubacivani su u kuće kroz porazbijane prozore. U sveopštoj buci razaranja mogli su se čuti pucnji i eksplozije. U isto vrijeme stvari od vrijednosti su pljačkane a stoka ubijana. Pogrom je trajao neometeno satima.

2.8 Tokom čitavog pogroma prisutni policajci su propustili da postupe u skladu sa svojim zakonskim obavezama. Umjesto da intervenišu i zaustave nasilje, ovi policajci su ubrzo poslije otpočinjanja napada pomjerali svoja kola na bezbjedno rastojanje i izvijestili svog pretpostavljenog. Dok su se nasilje i uništavanje širili, policajci su samo blago

pokušavali da ubijede neke od napadača da se smire dok Skupština opštine ne donese svoju konačnu odluku o opštem zahtjevu da se Romi protjeraju iz naselja Božova Glavica.

2.9 Ishod ovog divljanja, uperenog protiv Roma, bio je spravljanje cijelog naselja i paljenje i kompletno uništenje njihove cjelokupne imovine. Iako nije preduzela ništa da zaustavi uništenje romskog naselja, policija se pobrinula da se vatra ne proširi na okolne zgrade u vlasništvu građana druge nacionalnosti.

2.10 Policija i istražni sudija Osnovnog suda u Danilovgradu su kasnije sačinili izvještaj o uviđaju na licu mjesta u vezi sa štetom počinjenom od strane učesnika u pogromu.

2.11 Zvanični policijski dokumenti, kao i izjave date od strane jednog broja policajaca i drugih svjedoka, bilo pred sudom ili u početnoj fazi istrage, ukazuju da su u razaranju romskog naselja Božova Glavica učestvovala i sljedeća lica neromske nacionalnosti: Veselin Popović, Dragiša Makočević, Gojko Popović, Boško Mitrović, Jaksim Bobičić, Darko Janjušević, Vlatko Cacić i Radojica Makočević.

2.12 Osim toga, postoje takođe dokazi da su policajci Miladin Dragaš, Rajko Radulović, Dragan Burić, Đorđije Stanković i Vuk Radović bili prisutni tokom nasilja, te da nisu učinili ništa ili bar ne dovoljno kako bi zaštitili romske stanovnike naselja Božova Glavica ili njihovu imovinu.

2.13 Nekoliko dana poslije događaja ostaci romskog naselja su potpuno uklonjeni teškim građevinskim mašinama javnog komunalnog preduzeća. Zbrisan je svaki trag postojanja Roma u Danilovgradu.

2.14 Poslije pogroma, a u skladu sa relevantnim domaćim propisima, SUP u Podgorici je 17. aprila 1995. godine podnio krivičnu prijavu Osnovnom javnom tužilaštvu u Podgorici. U prijavi se iznosi da je izvjestan broj nepoznatih lica počinio krivično djelo izazivanja opšte opasnosti u smislu člana 164 Krivičnog zakona Crne Gore i, između ostalog, izričito se navodi da se ista podnosi „zbog osnovane sumnje da su organizovano i u isto vrijeme, uz upotrebu otvorenog plamena ... uzrokovali nastajanje požara ... dana 15. 4. 1995. g. ... u kojemu su potpuno uništeni objekti stanovanja ... kao i druga imovina u vlasništvu lica koja su bila nastanjena u tom naselju (Božova Glavica).“

2.15 Dana 17. aprila 1995. godine, policija je privela na saslušanje 20 lica. Dana 18. aprila 1995, SUP u Podgorici je sačinio nezvanični zapisnik u kome se nalazi i sljedeća izjava Veselina Popovića: „... a nakon toga sam primijetio plamen u jednoj baraci po čemu sam zaključio da je narod počeo da pali barake tako da sam ja pronašao nekoliko komada sunđerā koje sam zapalio upaljačem koji sam imao kod sebe i tako zapaljene bacio na dvije barake od kojih se u jednoj uhvatio plamen.“

2.16 Na osnovu ovih izjava i zvaničnog policijskog zapisnika, SUP u Podgorici je 18. aprila 1995. godine naložio da Veselin Popović bude vraćen u pritvor jer postoji vjerovat-

noća da je on počinio krivično djelo izazivanja javne opasnosti u smislu člana 164 Krivičnog zakona Crne Gore.

2.17 Dana 25. aprila 1995, a u vezi sa kritičnim događajem, javni tužilac je inicirao postupak protiv jedne jedine osobe - Veselina Popovića.

2.18 Zahtjevom za sprovođenje istrage, Veselinu Popoviću je stavljeno na teret izvršenje krivičnog djela iz člana 164 Krivičnog zakona Crne Gore. Istom prilikom Dragiša Makočević je okrivljen za nezakonitu nabavku vatrenog oružja 1993. godine, tj. za krivično djelo koje nema veze sa predmetnim događajem, a uprkos postojanju dokaza koji ga terete za razaranje romskog naselja Božova Glavica.

2.19 Istražni sudija Osnovnog suda u Danilovgradu je tokom istrage saslušao izvjestan broj svjedoka koji su svi izjavili da su prisustvovali nasilju, ali da ne mogu prepoznati nijednog jedinog počinioaca. Dana 22. juna 1995, istražni sudija Osnovnog suda u Danilovgradu je saslušao policajca Miladina Dragaša. Tom prilikom policajac Dragaš je izjavio, a u suprotnosti sa zvaničnim izvještajem koji je on lično sačinio 16. aprila 1995, da nije vidio nikoga da baca bilo kakvu zapaljivu napravu, te da ne može prepoznati nijedno od umiješanih lica.

2.20 Dana 25. oktobra 1995, Osnovno javno tužilaštvo u Podgorici je predložilo istražnom sudiji Osnovnog suda u Danilovgradu da dodatno istraži predmetne činjenice. Konkretno, tužilaštvo je predložilo saslušanje novih svjedoka uključujući i policajce iz policijske stanice u Danilovgradu kojima je bila povjerena zaštita romskog naselja Božova

Glavica. Istražni sudija Osnovnog suda u Danilovgradu je potom saslušao dodatne svjedoke, koji su svi izjavili da nisu vidjeli nijedno od lica koja su izazvala požar. Istražni sudija nije preduzeo nikakve dalje korake.

2.21 Dana 23. januara 1996, Osnovno javno tužilaštvo u Pogrodici je usljed „nedostatka dokaza“ odustalo od krivičnog gonjenja Veselina Popovića. Dana 8. februara 1996, istražni sudija Osnovnog suda u Danilovgradu je donio odluku kojom se obustavlja istraga. Od februara 1996. godine, zaključno sa danom podnošenja ove predstavke, vlasti nijesu preduzele nikakve dalje korake radi utvrđivanja identiteta odnosno kažnjavanja lica, kako „civila“ tako i policajaca, odgovornih u vezi sa predmetnim događajem.

2.22 Suprotno domaćim zakonima, podnosiocima predstavke nije dostavljena sudska odluka od 8. februara 1996. godine kojom se obustavlja istraga. Oni su time spriječeni da preuzmu krivično gonjenje u svojstvu supsidijarnog tužioca.

2.23 Čak i prije zaključenja postupka, istražni sudija je 18. i 21. septembra 1995. godine, a tokom saslušanja svjedoka (među kojima i izvjesnog broja podnosilaca ove predstavke), propustio da ih obavijesti o tome da imaju pravo da i sami preuzmu krivično gonjenje u slučaju da javni tužilac odluči da odustane od gonjenja po službenoj dužnosti. Ovaj propust je u suprotnosti sa izričitom odredbom u domaćem zakonodavstvu kojom se nalaže obaveza suda da neupućenoj stranci ukaže na postojeće mogućnosti pravnog zadovoljenja u cilju zaštite njenih interesa.

2.24 Dana 6. septembra 1996. godine, svi podnosioci predstavke, njih ukupno 71, pokrenuli su postupak pred prvostepenim sudom u Podgorici za naknadu pretrpljene materijalne i nematerijalne štete, pri čemu je svaki od njih tražio oko 100.000 američkih dolara. Zahtjev za naknadu materijalne štete zasnivao se na potpunom uništenju cjelokupne imovine tužilaca, dok se zahtjev za naknadu nematerijalne štete bazirao na strahu koji su tužioci pretrpjeli, ali i na duševnom bolu, prouzrokovanom povredom njihove časti i ugleda, slobode kretanja, te prava na slobodan izbor prebivališta. Tužioci su tužbu podnijeli protiv Republike Crne Gore i u istoj se pozvali se na član 154, član 180 stav 1, kao i na članove 200 i 203 saveznog Zakona o obligacionim odnosima. Iako je prošlo više od pet godina od podnošenja tužbe, postupak za naknadu štete još uvijek nije okončan.

2.25 Dana 15. avgusta 1996. godine osmoro Roma iz Danilovgrada, koji su svi među podnosiocima predstavke u tekućem postupku, a koji su svi dobili otkaz zbog nedolaska na posao, pokrenuli su postupak tražeći od suda da naloži njihovo vraćanje na radna mjesta. Tokom postupka, tužioci su tvrdili da je njihov nedolazak na posao u datom periodu bio opravdan njihovim razložnim strahom da bi im životi mogli biti ugroženi dolaskom na radna mjesta neposredno nakon incidenta. Prvostepeni sud u Podgorici je 26. februara 1997. godine donio odluku kojom se zahtjevi tužilaca odbijaju, a na osnovu toga što su isti sa posla neopravdano odsustvovali u trajanju od pet dana uzastopno. Pri donošenju odluke sud se pozvao na član 75 stav 2 saveznog Zakona o osnovama radnih odnosa kojim se predviđa da „zapošljenom prestaje radni odnos ukoliko se ne pojavi na radnom mjestu u roku od pet radnih dana uzastopno i bez

razložnog opravdanja“. Tužioci su 11. juna 1997. godine uložili žalbu na ovu odluku, a skoro pet mjeseci kasnije, 29. oktobra 1997, drugostepeni sud u Podgorici je ukinuo prvostepenu presudu i naložio ponovno suđenje. Obrazloženje drugostepene odluke zasnovano je na činjenici da tužiocima poslodavac nije dostavio rješenje o prestanku radnog odnosa na način propisan zakonom.

2.26 Slučaj se u međuvremenu ponovo našao pred Vrhovnim sudom Crne Gore koji je naložio još jedno suđenje pred prvostepenim sudom u Podgorici. Postupak je još uvijek u toku.

2.27 Pošto su istjerani iz svojih kuća i pošto im je imovina potpuno uništena, podnosioci predstavke su pobjegli na periferiju Podgorice, glavnog grada Crne Gore, gdje su se u toku prvih nedjelja po incidentu krili po parkovima i u napuštenim zgradama. Od lokalnih Roma, koji su ih snabdijevali osnovnim prehrambenim proizvodima, saznali su da ih grupe razjarenih muškaraca neromske nacionalnosti traže po romskim predgrađima Podgorice. Prognani danilovgradski Romi i dalje žive u Podgorici u teškoj bijedi, improvizovanim skloništima ili napuštenim zgradama, prisiljeni da rade na podgoričkoj deponiji ili da prose kako bi preživjeli.

Tvrđnje podnosilaca predstavke

3.1 Podnosioci predstavke smatraju da je država potpisnica povrijedila član 2 stav 1 u vezi sa članom 1, član 16 stav 1, kao i članove 12, 13 i 14 razmatrane zasebno ili u vezi sa članom 16 stav 1 Konvencije.

3.2 U pogledu prihvatljivosti predstavke, a pogotovu s obzirom na činjenicu da su domaći pravni lijekovi iscrpljeni, podnosioci predstavke smatraju, imajući u vidu ozbiljnost predmetnog incidenta, ali i shodno relevantnoj praksi Evropskog suda za ljudska prava,¹ da u ovakvom slučaju djelotvoran pravni lijek može biti isključivo lijek krivično-pravne prirode, a ne i lijek koji bi eventualno mogao biti ostvaren u građanskom parničnom ili pak upravnom postupku.

3.3 Podnosioci predstavke dalje navode da su nadležne vlasti bile u obavezi da istraže slučaj ili bar da nastave istragu ukoliko su dostupne dokaze smatrale nedovoljnim. Osim toga, iako podnosioci predstavke uviđaju da nijesu podnijeli krivičnu prijavu protiv lica odgovornih za pogrom, oni tvrde da su i policija i organi gonjenja bili dovoljno upoznati sa činjenicama da pokrenu i sprovedu istragu po službenoj dužnosti. Oni stoga zaključuju da nije pružen djelotvoran pravni lijek.

3.4 Podnosioci predstavke takođe navode da bi, s obzirom na odsustvo djelotvornog pravnog lijeka u pogledu navodne povrede Konvencije, pitanje iscrpljenosti domaćih pravnih lijekova trebalo razmotriti zajedno sa meritumom slučaja, a u vezi sa tvrdnjom o povredi članova 13 i 14 Konvencije.

1 Vidi slučaj *Asenov protiv Bugarske*, presuda od 28. oktobra 1998, tačke 102 i 117; *Aksoj protiv Turske*, presuda od 18. decembra 1996; *Ajdin protiv Turske*, presuda od 29. septembra 1997; *X i Y protiv Holandije*, 8 EHRR 235 (1985), tačke 21-30.

3.5 Pozivajući se na navode iz izvora nevladinih i vladinih organizacija, podnosioci predstavke, prije svega, zahtijevaju da se predstavka razmotri s obzirom na to da su Romi u Jugoslaviji žrtve sistematske brutalnosti od strane policije, kao i teškog stanja ljudskih prava uopšte.

3.6 Podnosioci predstavke tvrde da su jugoslovenske vlasti prekršile Konvenciju bilo u pogledu člana 2 stav 1 u vezi sa članom 1, a s obzirom da je za vrijeme gorenavedenih događaja policija samo stajala po strani i posmatrala razvoj događaja, ili u pogledu člana 16 stav 1 iz istih razloga. U vezi s tim, podnosioci predstavke smatraju da u procjenjivanju težine počinjenog zlostavljanja treba uzeti u obzir posebnu ugroženost romske manjine. Po njihovom mišljenju „fizičko zlostavljanje određene težine će prije predstavljati ‘ponižavajuće ili nehumano kažnjavanje ili postupanje’ ukoliko je motivisano rasnom netrpeljivošću“.

3.7 U vezi sa činjenicom da su gorenavedena djela počinjena većinom od strane privatnih lica, podnosioci predstavke se pozivaju na princip „dužne revnosti“ u međunarodnoj pravnoj praksi i podsjećaju na sadašnje stanje međunarodnog prava u pogledu „pozitivnih“ obaveza država kao takvih. Oni smatraju da se svrha odredaba Konvencije ne svodi samo na ograničavajuće obaveze država potpisnica, već da se njima takođe predviđaju određeni koraci koji moraju biti preduzeti od strane samih država, a u cilju sprječavanja mučenja i drugih srodnih djela od strane privatnih lica.

3.8 Podnosioci predstavke dalje tvrde da su se navedeni akti nasilja dogodili uz „pristanak i prećutno odobravanje“

policajaca koji su bili dužni po zakonu da im pruže bezbjednost i zaštitu.

3.9 Podnosioci predstavke zatim navode povredu člana 12 zasebno ili, ukoliko počinjena djela ne predstavljaju mučenje, u vezi sa članom 16 stav 1, a stoga što su vlasti propuštile da sprovedu brzu, nepristrasnu i sveobuhvatnu istragu radi utvrđivanja identiteta odgovornih lica i njihovog kažnjavanja. Imajući u vidu praksu Komiteta protiv mučenja, smatra se da su nadležni organi države potpisnice, i pored činjenice da krivična prijava nije formalno podnijeta, bili obavezni da sprovedu pravilnu, a „ne bilo kakvu istragu“, i to naročito s obzirom na obilje dokaza u njihovom posjedu.² Podnosioci predstavke dalje navode da nepristrasnost takve istrage zavisi od stepena nezavisnosti organa koji je sprovodi. U ovom slučaju, tvrdi se da istražni sudija nije bio dovoljno nezavisan.

3.10 Podnosioci predstavke konačno navode povredu člana 13 zasebno odnosno u vezi sa članom 16 stav 1, a s obzirom da je povrijeđeno njihovo „pravo da podnesu žalbu nadležnim organima dotične države koji će odmah pristupiti ispitivanju njihovog slučaja“. Oni takođe navode povredu člana 14 zasebno odnosno u vezi sa članom 16 stav 1, a s obzirom na odsustvo pravnog zadovoljenja i pravične i odgovarajuće naknade.

2 Vidi slučaj *Enkarnación Blanco Abad protiv Španije*, 14. maj 1998, CAT/C/20/D/59/1996, tačka 8.2; *Henri Unai Parot protiv Španije*, 2. maj 1995, CAT/C/14/D/6/1990.

Stav države potpisnice o prihvatljivosti predstavke

4. U svom podnesku od 9. novembra 1998. godine, država potpisnica tvrdi da je predstavka neprihvatljiva s obzirom na to da je po slučaju postupljeno u skladu sa jugoslovenskim propisima, kao i da svi raspoloživi pravni lijekovi nijesu iscrpljeni.

Primjedbe podnosioca predstavke na stav države potpisnice

5. U svom podnesku od 20. septembra 2000. godine, podnosioci predstavke ponavljaju svoje glavne argumente u prilog prihvatljivosti predstavke i podvlače da država potpisnica nije naznačila pravne lijekove koji im još uvijek stoje na raspolaganju. Pored toga, oni smatraju, s obzirom da je država potpisnica propuštala da podnese bilo kakve druge primjedbe s tim u vezi, da se ona time faktički i odrekla svog prava da ospori ispunjenost svih drugih kriterijuma za prihvatljivost predstavke.

Odluka Komiteta o prihvatljivosti predstavke

6. Na svojoj dvadeset petoj sjednici Komitet je razmotrio prihvatljivost predstavke i konstatovao, u skladu sa članom 22 stav 5 (a) Konvencije, da ista nije prethodno razmatrana, niti pak da se trenutno razmatra, u kakvom drugom međunarodnom istražnom ili arbitražnom postupku. U vezi sa tvrdnjom o iscrpljenosti domaćih pravnih lijekova, Komitet je uzeo u obzir argumente podnosioca predstavke i primijetio da po tom pitanju nije primio nikakve argumente ili informacije od strane države potpisnice. Pozivajući se na pravilo

108 stav 7 svog Pravilnika, Komitet je 23. novembra 2000. godine odlučio da je predstavka prihvatljiva.

Stav države potpisnice o meritumu

7. I pored poziva Komiteta da mu se dostave stavovi o meritumu predstavke, poslatog u dopisu od 5. decembra 2000. godine, kao i dvije opomene od 9. oktobra 2001. i 11. februara 2002, država članica nije priložila nikakav dalji podnesak.

Dodatni komentari o meritumu podnijeti od strane podnosilaca predstavke

8.1 U pismu od 6. decembra 2001. godine podnosioci predstavke su Komitetu dostavili dodatne informacije i komentare o meritumu spora. U istom podnesku podnosioci predstavke su pružili detaljne podatke u vezi sa raznim pitanjima koja je Komitet postavio, a koja se odnose na prisustvo i ponašanje policije za vrijeme događaja, radnje preduzete u odnosu na lokalno stanovništvo, zatim na odnose različitih etničkih grupa, te njihova vlasnička prava.

8.2 U vezi sa prisustvom i ponašanjem policije za vrijeme događaja, kao i u vezi sa radnjama preduzetim u odnosu na lokalno stanovništvo, podnosioci predstavke su pružili detaljan činjenični opis prenijet u tačkama od 2.1 do 2.29 ove odluke.

8.3 Što se tiče opšteg položaja romske manjine u Saveznoj Republici Jugoslaviji, podnosioci predstavke tvrde da je on uglavnom nepromijenjen od odlaska predsjednika

Miloševića. Pozivajući se na raniji izvještaj Fonda za humanitarno pravo, dostavljen Komitetu protiv mučenja, kao i organizaciji Human Rights Watch za njen godišnji izvještaj za 2001. godinu, podnosioci predstavke smatraju da je sadašnji položaj Roma u državi potpisnici veoma zabrinjavajuć i naglašavaju da su Romi bili meta u nekoliko ozbiljnih incidenata u posljednje vrijeme, ali da vlasti nijesu preduzele nikakve ozbiljne korake u cilju krivičnog gonjenja počinitelaca ili obeštećenja žrtava.

8.4 Što se tiče vlasničkih listova, podnosioci predstavke iznose da je većina istih izgubljena ili uništena u događajima od 14. i 15. aprila 1995, kao i da ova činjenica nije osporavana od strane nadležnih vlasti države potpisnice u toku građanskog postupka.

8.5 Podnosioci predstavke zatim detaljno razmatraju dosijeg člana 1 stav 1 i člana 16 stav 1 Konvencije. Oni prvo primjećuju da je u slučaju Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva, kao i u slučaju Grčke, Evropski sud za ljudska prava konstatovao da član 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima takođe pokriva „nanošenje duševne patnje izazivanjem mučnog ili stresnog stanja sredstvima koja ne uključuju fizički napad“.³

8.6. Osim toga, podnosioci predstavke podvlače da se u procjeni težine zlostavljanja mora uzeti u obzir i ranjivost žrtve, dakle i njen pol, uzrast, zdravstveno stanje i etnička pripadnost. Shodno tome, Komitet bi u svojoj ocjeni počini-

3 Izvještaj od 5. novembra 1969, Godišnjak XII; Grčki slučaj (1969), str. 461.

njenih prekršaja, a naročito onih počinjenih u Jugoslaviji, trebalo da uzme u obzir romsko etničko porijeklo žrtava. U tom smislu, oni podvlače da su izgledi da se akt fizičkog zlostavljanja određene težine okvalifikuje kao postupanje suprotno članu 16 Konvencije utoliko veći ukoliko je on počinjen iz rasnih pobuda.

8.7 U pogledu razaranja ljudskih naselja, podnosioci predstavke se pozivaju na dva slučaja o kojima je Evropski sud za ljudska prava donio odluku, a čije su činjenične okolnosti slične slučaju o kojem se ovdje radi.⁴ U oba slučaja, Evropski sud je stao na stajalište da spaljivanje i uništavanje kuća, kao i protjerivanje njihovih stanara, predstavlja povredu člana 3 Evropske konvencije.

8.8 U vezi sa počiniocima navodnih prekršaja članova 1 i 16 Konvencije, podnosioci predstavke smatraju da, iako jedino javni službenik ili službeno/ovlašćeno lice može biti počini-lac djela u smislu bilo koje od ove dvije odredbe, u objema se navodi mogućnost da djelo mučenja ili zlostavljanja na neki drugi način može biti počinjeno i uz pristanak ili prećutno odobravanje javnog službenika. Prema tome, iako podnosioci predstavke ne osporavaju da gorenavedena djela nijesu počinjena ili podstaknuta od strane policajaca, oni smatraju da su ona ipak počinjena uz njihov pristanak i prećutno odobravanje. Iako su policajci bili obaviješteni o tome što će se dogoditi 15. aprila 1995, a bili su i prisutni na mjestu događaja u vrijeme pogroma, nijesu spriječili izvršenje ovog nedjela.

4 *Slučaj Mentés i ostali protiv Turske*, 58/1996/677/867 i *Seldžuk i Asker protiv Turske*, 12/1997/796/998-999.

8.9 U pogledu pozitivnih obaveza država da spriječe i suzbiju djela nasilja od strane privatnih lica, podnosioci predstavke se pozivaju na Opšti komentar br. 20 Komiteta za ljudska prava, inače usvojen u pogledu člana 7 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima. Ovaj Komentar ističe da se pomenuti član 7 odnosi i na djela počinjena od strane privatnih lica, te da bez obzira na to države imaju obavezu da i same preduzmu sve odgovarajuće mjere u cilju zaštite svih lica od povreda ovakve vrste. Podnosioci predstavke se takođe pozivaju na Kodeks ponašanja lica odgovornih za primjenu zakona Ujedinjenih nacija, Osnovne principe vezane za upotrebu sile i vatrenog oružja od strane lica odgovornih za primjenu zakona, kao i na Okvirnu konvenciju o zaštiti nacionalnih manjina Savjeta Evrope, naravno sve s obzirom na sličnost suštine njihovih odredaba.

8.10 U vezi sa istim pitanjem, podnosioci predstavke navode odluku Inter-američkog suda za ljudska prava u slučaju Velaskes Rodrigues protiv Hondurasa prema kojoj:

... Država može biti pozvana na odgovornost pred međunarodnim organom u vezi sa protivpravnim aktom kojim se krše ljudska prava, a koji joj se ne može direktno pripisati (npr. počinitelj je privatno lice ili osoba čiji se identitet ne može utvrditi), i to ne zbog počinjenja samog akta, već zato što nije ispoljila dužnu revnost da spriječi prekršaj ili da reaguje na njega u skladu sa Konvencijom.⁵

5 Slučaj *Velaskes Rodrigues protiv Hondurasa*, presuda od 29. jula 1988, str. 291.

Slično tome, razmotrivši slučaj Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Evropski sud za ljudska prava zaključio je sljedeće:

... u izvjesnim jasno određenim okolnostima, pod članom 2 Konvencije se takođe može podrazumijevati i pozitivna obaveza vlasti da preduzmu preventivne operativne mjere radi zaštite [jednog privatnog] lica čiji je život ugrožen kažnjivim radnjama drugog...[privatnog lica]... Ako je iznijeta tvrdnja da su se vlasti ogrješile o svoju obavezu zaštite prava na život u kontekstu njihove gorenavedene dužnosti da spriječe i suzbiju krivična djela protiv ličnosti, ...[sud]... mora biti uvjeren da su u dato vrijeme vlasti bile upoznate, ili da je trebalo da budu upoznate, sa postojanjem realne i neposredne opasnosti da život određenog lica ili više lica bude ugrožen kažnjivim radnjama preduzetim od strane trećeg lica, kao i u to da su iste propustile da preduzmu mjere u okviru svojih ovlašćenja kojima bi se, po razumnoj procjeni, takva opasnost mogla otkloniti... U pogledu prirode prava zaštićenog članom 2, a koje je ugrađeno u samu osnovu Konvencije, dovoljno je da podnosilac predstavke dokaže da vlasti nijesu preduzele sve što bi se od njih moglo razumno očekivati radi otklanjanja realne i neposredne opasnosti po život, a za koju su one znale ili je trebalo da znaju.⁶

8.11 Podnosioci predstavke dalje tvrde da se obaveza preduzimanja preventivnih mjera može dodatno proširiti i to utoliko što je opasnost po život veća. U prilog ove tvrdnje, oni široko

6 Slučaj *Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, tačke 115-116.

citiraju presudu Evropskog suda za ljudska prava u slučaju Mahmut Kaya protiv Turske, kojom se obaveze država određuju na sljedeći način: prvo, države su obavezne da preduzmu sve razumne korake kako bi otklonile stvarnu i neposrednu opasnost po život i integritet neke osobe, a usljed postupaka koji bi mogli biti preduzeti od strane pojedinaca ili grupa uz pristanak i prećutno odobravanje javnih vlasti; drugo, u pogledu postupaka preduzetih od strane privatnih lica uz pristanak ili prećutno odobravanje javnih vlasti, države su obavezne da pruže djelotvoran pravni lijek uključujući i pravilnu i efikasnu istragu dotičnih incidenata.

8.12 Podnosioci predstavke takođe podvlače da obaveza država, shodno članu 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima, podrazumijeva i mnogo više od pukog propisivanja krivičnih sankcija za ona privatna lica koja počine djela u suprotnosti sa ovom odredbom. U slučaju Z. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Evropska komisija za ljudska prava je zauzela sljedeći stav:

... premda su vlasti bile svjesne da su podnosioci predstavke bili žrtve ozbiljnog zlostavljanja i nebrige od strane roditelja tokom nekoliko godina, one su propuštile, uprkos razumnim sredstvima, koja su im stajala na raspolaganju, da preduzmu efikasne mjere u cilju okončanja istih... [Prema tome, država se] ogriješila o svoju pozitivnu obavezu u skladu sa članom 3 Konvencije da podnosiocima predstavke pruži odgovarajuću zaštitu od nečovječnog i ponižavajućeg postupanja.⁷

7 Slučaj Z. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, tačka 98.

8.13 U svom zaključku, podnosioci predstavke smatraju da su „oni zaista bili izloženi aktima kolektivnog nasilja, a koje im je nanijelo veliku fizičku i duševnu patnju koja se svodi na mučenje odnosno svirepo, nehumano i ponižavajuće kažnjavanje i postupanje“. Po njihovoj tvrdnji „ovo se dogodilo u cilju njihovog kažnjavanja za djelo počinjeno od strane trećeg lica (silovanje S. B.), s tim što je kolektivno nasilje o kojem je ovdje riječ (ili bolje reći rasistički pogrom) počinjeno u prisustvu policajaca, a prema tome i uz njihov pristanak i prećutno odobravanje, iako je njihova zakonska obaveza bila da postupe upravo suprotno, tj. da im osiguraju bezbjednost i pruže zaštitu“.

8.14 Konačno, u vezi sa odsustvom komentara države potpisnice o meritumu predstavke, podnosioci predstavke se pozivaju na pravilo 108 stav 6 Pravilnika Komiteta, smatrajući da je taj princip podjednako primjenljiv i u fazi razmatranja merituma. Pozivajući se na praksu Evropskog suda za ljudska prava i Komiteta za ljudska prava, podnosioci predstavke dalje tvrde da je država potpisnica prećutno prihvatila iznesene tvrdnje time što nije osporila činjenice ili pravne argumente iznijete u predstavci i kasnijim podnescima.

Postupak pred Komitetom

9.1 Komitet je, u skladu sa članom 22 stav 4, razmotrio predstavku u svjetlu svih informacija dostavljenih od strane stranaka u postupku. Osim toga, s obzirom da poslije usvajanja odluke o prihvatljivosti predstavke Komitet nije primio nikakav podnesak od strane države potpisnice, on se oslanja na detaljne podneske podnosilaca predstavke. U vezi s tim, Komitet podsjeća da je država članica obavezna, u skladu sa

članom 22 stav 3 Konvencije, da saraduje sa Komitetom i da dostavi pismena tumačenja ili izjave u cilju pojašnjenja predmeta i pravnog lijeka ukoliko je isti ponuđen.

9.2 Što se tiče pravne kvalifikacije događaja od 15. aprila 1995, a prema opisu podnosioca predstavke, Komitet prije svega smatra da u datim okolnostima paljenje i razaranje kuća predstavlja akte svirepog, nehumanog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja. Priroda ovih akata je dodatno pogoršana činjenicom da su se neki od podnosioca predstavke još uvijek krili u naselju dok su kuće bile paljene i uništavane, da su oštećeni kao grupa bili posebno ranjivi, te da su akti počinjeni u znatnoj mjeri iz rasnih pobuda. Osim toga, Komitet smatra da su podnosioci predstavke pružili dovoljno dokaza da policajci (službena lica) nijesu preduzeli odgovarajuće korake da ih zaštite uprkos činjenici da su bili ne samo obaviješteni o neposrednoj opasnosti koja je prijetila podnosiocima predstavke već i prisutni na licu mjesta, te da stoga njihovo ponašanje ukazuje na „prećutno odobravanje“ u smislu člana 16 Konvencije. U tom pogledu Komitet je u mnogim prilikama izrazio svoju zabrinutost u vezi sa „propustima policije i lica odgovornih za primjenu zakona da pruže odgovarajuću zaštitu grupama kojima prijeti napad iz rasnih pobuda“ (zaključna opažanja o preliminarnom izvještaju Slovačke, CAT A/56/44 (2001), tačka 104; v. takođe zaključna opažanja o drugom periodičnom izvještaju Češke Republike, CAT A/56/44 (2001), tačka 113, te zaključna opažanja o drugom periodičnom izvještaju Gruzije, CAT A/56/44 (2001), tačka 81). Iako sami policajci nijesu počinili djela na koja podnosioci predstavke ukazuju, Komitet smatra da su ta djela počinjena uz njihovo prećut-

no odobravanje, te da ona stoga predstavljaju povrede člana 16 stav 1 Konvencije od strane države potpisnice.

9.3 Zauzevši stav da činjenice opisane od strane podnosioca predstavke predstavljaju akte u smislu člana 16 stav 1 Konvencije, Komitet će analizirati i druge navodne povrede u skladu sa svojim nalazom.

9.4 U vezi sa navodnom povredom člana 12 Konvencije, Komitet je mišljenja, a što je podvukao i u vezi sa prijetnim slučajevima (v. između ostalog Enkarnasion Blanco Abad protiv Španije, slučaj br. 59/1996, odluka od 14. maja 1998), da se tokom krivične istrage mora utvrditi kako priroda i okolnosti navedenog djela, tako i identitet svakog lica koje je moglo biti umiješano u isto. U vezi sa ovim slučajem, Komitet primjećuje da uprkos učešću najmanje nekoliko stotina osoba neromske nacionalnosti u događajima od 15. aprila 1995, kao i prisustvu izvjesnog broja policajaca na licu mjesta u vrijeme tih događaja, nijednom licu ili pripadniku policije nije suđeno pred sudovima države članice. S obzirom na to, Komitet je zauzeo stajalište da istraga preduzeta od strane organa države članice nije udovoljila zahtjevima člana 12 Konvencije.

9.5 U vezi sa tvrdnjom o povredi člana 13 Konvencije, Komitet smatra da nepreduzimanje istrage u smislu prijetne tačke takođe predstavlja i povredu člana 13 Konvencije. Pored toga, Komitet je mišljenja da je država potpisnica svojim propustom da podnosiocima predstavke obavijesti o rezultatima istrage, i to tako što bi im, između ostalog, uručila i rješenje o njenoj obustavi, iste faktički onemogućila da i sami preuzmu gonjenje u svojstvu sup-

sidijarnog tužioca. S obzirom na okolnosti, Komitet nalazi da je time počinjena dodatna povreda člana 13 Konvencije.

9.6 U vezi sa tvrdnjom o povredi člana 14 Konvencije, Komitet primjećuje da se ovom odredbom obuhvata samo mučenje u smislu člana 1 Konvencije, a ne i drugi oblici zlostavljanja. Pored toga, iako se članom 16 stav 1 Konvencije posebno upućuje na članove 10, 11, 12 i 13, u njemu nema pomena člana 14. Međutim, članom 14 Konvencije se ne isključuje obaveza države potpisnice da žrtvi postupka, koji je u suprotnosti sa članom 16 Konvencije, pruži zadovoljenje kao i pravičnu i odgovarajuću naknadu. Pozitivne obaveze koje proističu iz prve rečenice člana 16 Konvencije podrazumijevaju obavezu pružanja zadovoljenja i naknade žrtvi postupka koji je u suprotnosti sa tom odredbom. Komitet je stoga stao na stajalište da država potpisnica nije postupila u skladu sa svojim obavezama iz člana 16 Konvencije pošto podnosiocima predstavke nije pružila zadovoljenje, kao i pravičnu i odgovarajuću naknadu.

10. Postupajući u skladu sa članom 22 stav 7 Konvencije, Komitet je stao na stajalište da činjenice koje su pred njim ukazuju na povredu člana 16 stav 1 i članova 12 i 13 Konvencije protiv mučenja i drugih svirepih, nehumanih i ponižavajućih kazni ili postupaka.

11. Shodno pravilu 111 stav 5 svog Pravilnika, Komitet zahtijeva od države potpisnice da sprovede pravilnu istragu u vezi sa incidentom od 15. aprila 1995, da krivično goni i kazni lica odgovorna za počinjena djela, da podnosiocima predstavke pruži zadovoljenje, uključujući i pravičnu i odgo-

varajuću naknadu štete, te da obavijesti Komitet, u roku od 90 dana od dana uručenja ove odluke, o koracima koje je preduzela u vezi sa gore navedenim stavovima.

Aneks

(Slučaj br. 161/1999 - Hajrizi Džemajl i ostali protiv Jugoslavije)

Lično mišljenje g. Fernanda Marinja i g. Alehandra Gonsalesa Pobletea u skladu sa pravilom 113 Pravidnika

Ovo mišljenje dostavljamo u prilog svoje ocjene da nezakoniti događaji za koje je odgovorna država Jugoslavija predstavljaju „mučenje“ u smislu člana 1 stav 1 Konvencije, a ne samo „svirep, nehuman i ponižavajući postupak“ u skladu sa članom 16. Propust državnih organa da reaguju na nasilnu deložaciju, prinudno raseljenje i uništenje kuća i imovine od strane pojedinaca svodi se na protivpravno prećutno odobravanje, a što, po našoj ocjeni, predstavlja provredu člana 1 stav 1, pogotovu ako se on dovede u vezu sa članom 2 stav 1 Konvencije.

Mi zapravo vjerujemo da je patnja nanesena žrtvama bila dovoljno teška da bi se mogla okvalifikovati kao „mučenje“, a ovo iz sljedećih razloga:

- a) stanovnici naselja Božova Glavica bili su prisiljeni da napušte svoje domove u žurbi, a s obzirom na opasnost od teških posljedica po sebe i svoju imovinu;
- b) njihovo naselje i domovi su potpuno uništeni, osnovne potreštine su im takođe uništene;
- c) kao posljedica prinudnog raseljenja koje je uslijedilo, oni ne samo što su spriječeni da se vrate u naselje, već su

mnogi od njih natjerani da žive u siromaštvu, bez zapošljivanja ili stalnog prebivališta;

d) i pored obraćanja domaćim organima vlasti, ovi jugoslovenski građani, koji su žrtve raseljavanja i nepravde, nijesu dobili nikakvu naknadu iako je prošlo sedam godina od navedenih događaja;

e) svi nasilno raseljeni stanari pripadaju romskoj etničkoj zajednici za koju se zna da je posebno ugrožena u mnogim djelovima Evrope. S obzirom na to, države im moraju pružiti veću zaštitu.

Gore navedeno upućuje na pretpostavku o „ozbiljnoj patnji“, koja je svakako „duševna“, ali po svojoj prirodi takođe i „fizička“, čak iako žrtve nijesu podvrgnute neposrednom fizičkom napadu.

Mi stoga smatramo da je događaje o kojima se radi trebalo okvalifikovati kao „mučenje“.

(potpisani)

Fernando Marinjo

Alejandro Gonsales Poblete

Objavljeno na osnovu odluke Komiteta protiv mučenja.

KONVENCIJA PROTIV MUČENJA I DRUGIH SVIREPIH, NEHUMANIH ILI PONIŽAVAJUĆIH KAZNI ILI POSTUPAKA¹

Države potpisnice ove Konvencije,

smatrajući da, u skladu sa principima proklamovanim u Povelji Ujedinjenih nacija, priznavanje jednakih i neotuđivih prava svim članovima ljudske zajednice predstavlja osnovu slobode, pravednosti i mira u svijetu,

priznajući da ta prava proizilaze iz dostojanstva koje je neodvojivo od ljudske ličnosti,

smatrajući da države, u skladu sa Poveljom, a naročito sa njenim članom 55 treba da podstiču opšte i stvarno poštovanje prava čovjeka i osnovnih sloboda,

vodeći računa o članu 5 Opšte deklaracije o pravima čovjeka i o članu 7 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, koji propisuju da niko ne smije biti podvrgnut mučenju ili svirepim, nehumanim ili ponižavajućim kaznama ili postupcima,

vodeći računa takođe o Deklaraciji o zaštiti svih lica od mučenja i drugih svirepih, nehumanih ili ponižavajućih

1 Usvojena i otvorena za potpis, ratifikaciju i pristupanje Rezolucijom Generalne skupštine UN br. 39/46 od 10. decembra 1984. godine. Stupila na snagu 26. juna 1987. u skladu sa članom 27 (1). Jugoslavija je potpisala i ratifikovala ovu Konvenciju. Objavljena je u Službenom listu (Međunarodni ugovori) br. 9/91.

kazni ili postupaka, koju je Generalna skupština usvojila 9. decembra 1975. godine,

želeći da povećaju efikasnost borbe protiv mučenja i drugih svirepih, nehumanih ili ponižavajućih kazni ili postupaka u svijetu,

sporazumjele su se o sljedećem:

PRVI DIO

Član 1

1. Po ovoj Konvenciji, izraz "mučenje" označava svaki čin kojim se nekom licu namjerno nanose velike patnje, fizičke ili duševne, sa ciljem da se od njega ili od nekog trećeg lica dobiju obavještenja ili priznanja, da se kazni za neko djelo koje je ono ili neko treće lice počinilo, ili se sumnja da ga je počinilo, da se uplaši ili da se na njega izvrši pritisak, ili da se neko treće lice uplaši i na njega izvrši pritisak, ili iz bilo koje druge pobude zasnovane na bilo kakvom obliku diskriminacije, kad takav bol ili takve patnje nanosi službeno lice ili neko drugo lice koje djeluje po službenoj dužnosti ili na osnovu izričitog naloga ili pristanka službenog lica. Taj izraz ne odnosi se na bol i na patnje koje proizilaze isključivo iz zakonitih kazni, neodvojivi su od njih ili njima izazvani.

2. Ovaj član ne ograničava nijedan međunarodni instrument ili nacionalni zakon koji sadrži ili može sadržati odredbe šireg dometa.

Član 2

1. Sve države članice preduzimaju djelotvorne zakonske, administrativne, sudske i druge mjere radi spriječavanja mučenja na čitavoj teritoriji pod njihovom nadležnošću.

2. Isključuje se mogućnost pozivanja na neku izuzetnu okolnost, bez obzira da li je to ratno stanje, prijetnja ratom, unutrašnja politička nestabilnost ili bilo koje drugo vanredno stanje, da bi se opravdalo mučenje.

3. Naređenje pretpostavljenog ili javnih vlasti ne može se navoditi kao opravdanje za mučenje.

Član 3

1. Nijedna država neće prognati, vratiti (*refouler*) ili izručiti neko lice drugoj državi ako ima ozbiljne razloge da vjeruje da će u toj državi to lice biti izloženo mučenju.

2. Da bi utvrdile da li postoje ovi razlozi, nadležne vlasti će uzeti u obzir sve relevantne okolnosti, uključujući i eventualno postojanje činjenice da u dotičnoj državi postoji ozbiljno, flagrantno ili masovno kršenje ljudskih prava.

Član 4

1. Sve države potpisnice obavezuju se da se akti mučenja smatraju prestupima po njihovom krivičnom pravu. Isto važi i za pokušaj sprovođenja mučenja i za sve druge postupke bilo kog lica koji predstavljaju saučesništvo ili sudjelovanje u nekom činu mučenja.
2. Sve države potpisnice predviđjeće za te prestupe odgovarajuće kazne, u skladu sa težinom prestupa.

Član 5

1. Sve države potpisnice preduzimaju potrebne mjere da bi osigurale svoju nadležnost u vezi s prestupima predviđenim članom 4, u sljedećim slučajevima:
 - a) kad je prestup učinjen na bilo kom dijelu teritorije koji potpada pod nadležnost te države, ili u avionu ili brodu registrovanom u toj državi;
 - b) kad je pretpostavljeni počinitelj tog djela državljanin dotične države;
 - c) kad je žrtva državljanin dotične države i kad ta država to smatra shodnim.
2. Sve države potpisnice preduzimaju takođe mjere potrebne za uspostavljanje svoje nadležnosti u vezi s ovim prestupima u slučaju kad se pretpostavljeni počinitelj nalazi na bilo kom dijelu teritorije koji potpada pod njihovu nadležnost i kada ga ne izručuju u skladu sa članom 8 nekoj od država naznačenih u stavu 1 ovog člana.

3. Ova Konvencija ne potire nikakvu kaznenu nadležnost koja je u skladu sa nacionalnim zakonima.

Član 6

1. Ako na osnovu ispitivanja podataka kojim raspolažu ustanove okolnosti to opravdavaju, sve države potpisnice na čijoj se teritoriji nalazi lice za koje postoji sumnja da je počinilo prestup iz člana 4 obezbjeđuju pritvaranje tog lica ili preduzimaju druge pravne mjere da bi se osiguralo njegovo prisustvo. To pritvaranje i te mjere moraju biti u skladu sa zakonodavstvom dotične zemlje i mogu se primjenjivati samo tokom perioda potrebnog da se pokrene postupak krivičnog gonjenja ili izručivanja.

2. Dotična država odmah otvara prethodnu istragu radi utvrđivanja činjenica.

3. Sva lica pritvorena na osnovu stava 1 ovog člana mogu odmah stupiti u vezu sa najbližim nadležnim predstavnikom države čije državljanstvo imaju ili, ako je riječ o licima bez državljanstva, sa predstavnikom države u kojoj obično borave.

4. Kad država stavi neko lice u pritvor na osnovu odredaba ovog člana, ona odmah obavještava države naznačene u stavu 1 člana 5 o tom pritvaranju i o okolnostima koje ga opravdavaju. Država koja pokreće prethodnu istragu na osnovu stava 2 ovog člana u najkraćem roku saopštava zaključke te istrage dotičnim državama i obavještava ih o tome da li namjerava da primjeni svoju nadležnost.

Član 7

1. Ako država potpisnica na čijoj je teritoriji otkriveno lice za koje se pretpostavlja da je počinilo prestup iz člana 4 ne izruči to lice, onda ona, u slučajevima predviđenim članom 5, predaje taj slučaj svojim organima nadležnim za krivično gonjenje.

2. Ti organi donose odluku na isti način kao u slučaju teških prekršaja opšteg prava po zakonu dotične države. U slučajevima predviđenim stavom 2 člana 5, pravila o dokazima koja se primjenjuju prilikom gonjenja i osude ne mogu nikako biti manje stroga od pravila koja se primjenjuju u slučajevima predviđenim stavom 1 člana 5.

3. Svim licima protiv kojih je otvoren postupak gonjenja za neki od prestupa sadržanih u članu 4 zagaranovan je pravedan tretman u svim fazama postupka.

Član 8

1. Svi prekršaji predviđeni članom 4 se automatski podrazumijevaju u svim ugovorima o ekstradiciji zaključenim između država potpisnica. Države potpisnice obavezuju se da obuhvate te prekršaje svim ugovorima o ekstradiciji koje između sebe zaključuju.

2. Ako država potpisnica koja uslovljava ekstradiciju postojanjem ugovora o tome dobije od neke druge države potpisnice, sa kojom nema ugovor o ekstradiciji, zahtjev za izručenje, ona može smatrati ovu Konvenciju pravnim

osnovom za ekstradiciju u slučaju pomenutih prestupa. Ekstradicija se obavlja u skladu sa uslovima koje predviđa pravo države od koje se traži ekstradicija.

3. Države potpisnice koje ne uslovljavaju ekstradiciju postojanjem ugovora priznaju pomenute prestupe kao osnovu za međusobno izručivanje lica, u skladu sa uslovima predviđenim pravom države od koje se traži izručenje.

4. U odnosima među državama potpisnicima se, u slučaju izručenja, smatra da su navedeni prestupi izvršeni i na mjestu njihovog stvarnog izvršenja, i na teritoriji koja se nalazi pod jurisdikcijom država koje treba da ustanove svoju nadležnost u skladu sa stavom 1 člana 5.

Član 9

1. Države potpisnice pružaju jedne drugima najširu pravnu pomoć, u čitavom krivičnom postupku koji se odnosi na prestupe iz člana 4, uključujući i saopštavanje svih dokaza kojima raspolažu i koji su neophodni za ostvarivanje ciljeva krivičnog postupka.

2. Države potpisnice ispunjavaju svoje obaveze iz stava 1 ovog člana u skladu sa ugovorima o međusobnoj pravnoj pomoći koje su eventualno sklopile.

Član 10

1. Sve države potpisnice vode računa o tome da instrukcije i informacije u vezi sa zabranom mučenja budu sastavni dio obuke civilnog ili vojnog osoblja zaduženog za primjenu zakona, medicinskog osoblja, javnih službenika i drugih lica koja su na bilo koji način uključena u čuvanje, ispitivanje ili tretman bilo kog uhapšenog lica, lica u pritvoru ili lica u zatvoru.

2. Sve države potpisnice unose pomenutu zabranu u pravila ili instrukcije donijetim u vezi sa dužnostima ili poslovima tih lica.

Član 11

Sve države potpisnice sistematski kontrolišu pravila, uputstva, metode i praksu u istrazi i odredbe u vezi sa nadzorom i tretmanom lica koja su iz bilo kojih razloga uhapšena, pritvorena ili u zatvoru na čitavoj teritoriji koja potpada pod njihovu nadležnost, da bi se izbjeglo da dođe do slučajeva mučenja.

Član 12

Sve države potpisnice vode računa o tome da nadležne vlasti u najkraćem roku pristupe nepristrasnoj istrazi kad god postoje osnovani razlozi da se vjeruje da je na teritoriji koja potpada pod njihovu nadležnost počinjeno neko djelo mučenja.

Član 13

Sve države potpisnice osiguravaju svim licima koja tvrde da su bila podvrgnuta mučenju na teritoriji koja potpada pod njihovu nadležnost pravo da podnesu žalbu nadležnim vlastima dotične države koje će odmah pristupiti ispitivanju njihovog slučaja. Biće preduzete mjere da se lice koje je podnijelo žalbu i svjedoci zaštite od svih maltretiranja ili zastrašivanja zbog podnijete žalbe ili bilo kakve izjave koju bi mogli dati.

Član 14

1. Sve države potpisnice, u svom pravnom sistemu, garantuju žrtvi mučenja pravo da dobije odštetu i da bude pravedno i adekvatno obeštećena, uključujući tu i sredstva potrebna za njen što potpuniji oporavak. U slučaju da žrtva umre od posljedica mučenja, njeni nasljednici imaju pravo na odštetu.

2. Ovaj član ne utiče na pravo odštete koje bi žrtva ili bilo koje drugo lice imali po nacionalnim zakonima.

Član 15

Sve države potpisnice obezbjeđuju da izjava za koju se ustanovi da je dobijena mučenjem ne bude iskorišćena kao dokaz u nekom procesu, osim protiv osobe optužene za mučenje kao dokaz kako je ta izjava data.

Član 16

1. Sve države potpisnice obavezuju se da će na čitavoj teritoriji koja potpada pod njihovu nadležnost zabraniti sva djela koja predstavljaju svirepe, nehumane ili ponižavajuće kazne i postupke koji nijesu činovi mučenja u onom smislu u kom je to definisano u prvom članu, u slučaju kad ta djela čini neki zvanični službenik ili neko drugo lice koje djeluje po službenoj dužnosti, ili se ta djela čine uz izričit ili prećutni nagovor ili pristanak tih lica. Posebno se ističe da se obaveze navedene u članovima 10, 11, 12 i 13 mogu primjenjivati i tako što će se izraz mučenja zamijeniti drugim izrazima koji označavaju svirepe, nehumane ili ponižavajuće kazne ili tretmane.

2. Ove odredbe ne utiču na odredbe bilo kog drugog međunarodnog instrumenta ili nacionalnog zakona koji zabranjuje svirepe, nehumane ili ponižavajuće kazne i postupanja ili se odnosi na ekstradiciju i progon.

DRUGI DIO

Član 17

1. Osniva se Komitet protiv mučenja (u daljem tekstu Komitet), čije su funkcije utvrđene u tekstu koji slijedi. Komitet se sastoji od deset eksperata koji imaju visoki moralni ugled i koji su priznati stručnjaci za oblast ljudskih prava, a koji služe u ličnom svojstvu. Te stručnjake biraju države

potpisnice, vodeći računa o pravednoj geografskoj zastupljenosti i o interesu Komiteta da u njegovom radu sudjeluju neke ličnosti koje imaju posebno pravno iskustvo.

2. Članovi Komiteta biraju se tajnim glasanjem sa liste na kojoj se nalaze kandidati koje su predložile države potpisnice. Svaka država potpisnica može da predloži jednog kandidata koga je odabrala među svojim državljanima. Države potpisnice vode računa o tome da je preporučljivo imenovati kandidate koji su članovi Komiteta za ljudska prava, ustanovljenog na osnovu Međunarodnog pakta o građanstvu i političkim pravima, i koji su raspoloženi da budu članovi Komiteta protiv mučenja.

3. Članovi Komiteta biraju se na sastancima država potpisnica koji se održavaju svake druge godine i koje saziva generalni sekretar UN. Na tim sastancima, na kojima kvorum čine dvije trećine država potpisnica, bira se Komitet u čiji sastav ulaze kandidati koji dobiju najveći broj glasova i apsolutnu većinu glasova predstavnika država potpisnica, koji su prisutni i koji su glasali.

4. Prvi izbor biće obavljen najkasnije šest mjeseci po stupanju ove Konvencije na snagu. Najmanje četiri mjeseca prije svakog izbora za Komitet, generalni sekretar OUN upućuje pisma državama potpisnicama sa pozivom da imenuju svoje kandidate u roku od tri mjeseca. Generalni sekretar sastavlja listu tako imenovanih kandidata, koje reda po abecednom redu, naznačavajući državu koja ih je imenovala, i upućuje tu listu državama potpisnicama.

5. Članovi Komiteta biraju se na četiri godine. Mogu se ponovo birati ako su ponovo kandidovani. Međutim, za pet od deset članova izabranih na prvom biranju mandat će isteći poslije dvije godine, odmah poslije prvog izbora; imena tih pet članova izvući će žrijebom predsjednik sjednice pomenute u stavu 3 ovog člana.

6. Ako neki član odbora umre, podnese ostavku na svoju funkciju ili iz bilo kojih drugih razloga nije više u mogućnosti da obavlja svoje dužnosti u Komitetu, država potpisnica koja ga je kandidovala imenuje među svojim državljanima drugog stručnjaka koji će biti član Komiteta do isteka mandata člana koga zamjenjuje, s tim da to imenovanje mora odobriti većina država potpisnica. Smatra se da je to odobrenje dato ako polovina ili više od polovine država potpisnica ne ulože protivno mišljenje u roku od šest nedjelja od trenutka kad ih je generalni sekretar OUN obavijestio o predloženom imenovanju.

7. Države potpisnice snose troškove članova Komiteta za period tokom koga ovi obavljaju funkcije u Komitetu.

Član 18

1. Komitet bira svoj biro čiji je mandat dvije godine. Članovi biroa mogu biti ponovo birani.

2. Komitet sam izrađuje svoj poslovnik; međutim, on mora sadržati sljedeće odredbe:

a) za kvorum je potrebno prisustvo 6 članova;

b) odluke Komiteta donose se većinom glasova prisutnih članova.

3. Generalni sekretar UN stavlja na raspolaganje Komitetu osoblje i prostorije potrebne za efikasno obavljanje funkcija koje su mu povjerene ovom Konvencijom.

4. Generalni sekretar UN saziva prvu sjednicu članova Komiteta. Posle te prve sjednice Komitet se sastaje u svim prilikama koje predviđa njegov poslovnik.

5. Države potpisnice snose troškove proistekle iz održavanja sastanaka država potpisnica i sastanaka Komiteta, uključujući i naknadu Ujedinjenim nacijama za sve troškove, kao što su troškovi za osoblje i prostorije koje UN budu stavile na raspolaganje u skladu sa stavom 3 ovog člana.

Član 19

1. Države potpisnice podnose, preko generalnog sekretara UN, izvještaje Komitetu o mjerama koje su preduzele da bi ostvarile obaveze proistekle iz ove Konvencije, i to u roku od jedne godine od dana kad ova Konvencija stupi na snagu za svaku od njih. Države potpisnice zatim svake četvrte godine podnose dopunske izvještaje o svim novim preduzetim mjerama, kao i sve ostale izvještaje koje Komitet traži.

2. Generalni sekretar UN prosljeđuje te izvještaje svim državama potpisnicama.

3. Komitet proučava svaki izvještaj i može u vezi sa njim da daje opšte komentare, koje smatra umjesnim i koje saopštava dotičnoj državi potpisnici. Ta država kao odgovor može da uputi Komitetu sve primjedbe koje smatra korisnim.

4. Komitet može, po sopstvenom nahođenju, da odlučuje o tome da li će u godišnji izvještaj koji piše u skladu sa članom 24 unijeti sve komentare koje je dao u skladu sa stavom 3 ovog člana, praćene primjedbama koje je u vezi sa tim dobio od dotičnih država potpisnica. Ako dotična država članica to zahtijeva, Komitet može da navede i njen izvještaj podnijet u skladu sa stavom 1 ovog člana.

Član 20

1. Ako Komitet dobije pouzdana obavještenja koja, po njegovom mišljenju, osnovano upućuju na to da se na teritoriji neke države potpisnice sistematski sprovodi mučenje, on poziva tu državu da sa njim sarađuje na preispitivanju tih obavještenja i da mu, u tom cilju, uputi svoje primjedbe u vezi sa tim predmetom.

2. Vodeći računa o svim eventualnim primjedbama dotične države potpisnice, i o svim relevantnim obavještenjima kojima raspolaže, Komitet može, ako smatra da je to opravdano, zadužiti jednog ili više svojih članova da pristupe povjerljivoj istrazi i da mu hitno podnesu izvještaj o tome.

3. Ako se sprovodi istraga u skladu sa stavom 2 ovog člana, Komitet traži saradnju dotične države potpisnice. U dogo-

voru sa tom državom potpisnicom, istraga može obuhvatiti i posjetu njenoj teritoriji.

4. Pošto je preispitao zaključke člana ili članova koji su mu podnijeli izvještaj, u skladu sa stavom 2 ovog člana, Komitet upućuje te zaključke dotičnoj državi potpisnici sa svim komentarima i sugestijama koje smatra umjesnim s obzirom na situaciju.

5. Čitav rad Komiteta koji se odvija u vezi sa predmetom pomenutim u stavovima 1-4 ovog člana je povjerljiv i, u svim etapama tog rada, nastoji se da se postigne saradnja sa dotičnom državom potpisnicom. Kad je rad u vezi sa istragom vođenom na osnovu stava 2 ovog člana završen, Komitet može, posle konsultovanja sa dotičnom državom potpisnicom, u godišnji izvještaj koji sastavlja u skladu sa članom 24 unijeti kratak izvještaj o rezultatima tog rada.

Član 21

1. Sve države potpisnice ove Konvencije mogu, u skladu sa ovim članom, izjaviti u svakom momentu da priznaju nadležnost Komiteta da prima i ispituje saopštenja u kojima neka država potpisnica tvrdi da neka druga država potpisnica ne izvršava svoje obaveze proistekle iz ove Konvencije. Ova obavještenja mogu biti primljena i ispitivana u skladu sa ovim članom jedino ako dolaze od države potpisnice koja je izjavila da priznaje nadležnost Komiteta. Komitet neće prihvatiti nikakvo obavještenje u vezi sa državom potpisnicom koja nije dala takvu izjavu. U pogledu obavještenja pri-

hvaćenih u skladu sa ovim članom, primjenjuje se sljedeći postupak:

- a) Ako neka država potpisnica ove Konvencije smatra da neka druga država koja je takođe potpisnica ove Konvencije ne primjenjuje njene odredbe, ona može, pismenim saopštenjem, skrenuti toj državi pažnju na to pitanje. U roku od tri mjeseca od dana prijema saopštenja, država kojoj je saopštenje upućeno pružice državi koja ga je uputila objašnjenja ili druge pismene izjave koje rasvjetljavaju to pitanje i koje moraju sadržati, koliko je god to moguće i korisno, indikacije o njenim pravilima postupka, o svim sredstvima priziva, bilo da su već korišćena, da je postupak po njima u toku, bilo da će tek započeti.
- b) Ako u roku od šest mjeseci od dana kad je dotična država primila originalno saopštenje, to pitanje ne bude regulisano na obostrano zadovoljstvo dvije zainteresovane države, i jedna i druga imaju pravo da ga podnesu Komitetu, putem službenog obavještenja Komitetu i drugoj zainteresovanoj državi.
- c) Komitet može biti nadležan za pitanje koje mu je podnijeto u skladu sa ovim članom tek kad se uvjeri da su svi raspoloživi interni prizivi iskorišćeni i iscrpeni, u skladu sa opštepriznatim principima međunarodnog prava. To pravilo se ne primjenjuje u slučajevima kad postupci priziva prevazilaze razumne rokove, ni u slučajevima kad je malo vjerovatno da bi postupci priziva pružili zadovoljenje licu koje je žrtva kršenja ove Konvencije.
- d) Sjednice na kojima Komitet razmatra saopštenja predviđena ovim članom održavaju se iza zatvorenih vrata.

- e) Osim u slučajevima predviđenim tačkom c), Komitet stavlja svoje usluge na raspolaganje zainteresovanim državama potpisnicama, da bi se postiglo sporazumno rješenje pitanja, zasnovano na poštovanju obaveza predviđenih ovom Konvencijom. U tom cilju, Komitet može, ako to smatra poželjnim, formirati ad hoc komisiju za izmirenje.
- f) U svim pitanjima koja su mu podnijeta u skladu sa ovim članom, Komitet može od zainteresovanih država potpisnica definisanih tačkom b) tražiti da mu pruže sva relevantna obavještenja.
- g) Zainteresovane države članice definisane u tački b) imaju pravo na to da njihovi predstavnici prisustvuju ispitivanju slučaja od strane Komiteta i na to da upućuju svoje primjedbe usmeno ili pismeno ili u bilo kom drugom vidu.
- h) Komitet mora podnijeti izvještaj u roku od dvanaest mjeseci od dana kad je dobio službeno obavještenje predviđeno tačkom b) ovog člana.
- i) Ako se nađe rješenje u skladu sa odredbama iz tačke a), Komitet se u svom izvještaju ograničava na to da kratko izloži činjenice i nađeno rješenje.
- j) Ako nije nađeno rješenje u skladu sa odredbama iz tačke e), Komitet se u svom izvještaju ograničava na to da ukratko izloži činjenice; tekst pismenih primjedbi i zapisnik koji sadrži usmene primjedbe upućene od strane zainteresovanih država potpisnica prilažu se izvještaju. Za svako pitanje, izvještaj se upućuje zainteresovanim državama potpisnicama.

2. Odredbe ovog člana stupiće na snagu kad države potpisnice ove Konvencije budu dale izjavu predviđenu stavom 1

ovog člana. Tu izjavu države potpisnice predaju generalnom sekretaru UN, koji prosljeđuje njenu kopiju ostalim državama potpisnicama. Te izjave mogu se povući u svakom trenutku putem službenog obavještenja upućenog generalnom sekretaru. To povlačenje izjave ne utiče na preispitivanje pitanja sadržanih u obavještenju koje je već podnijeto u skladu sa ovim članom; nikakvo drugo saopštenje neke države članice u skladu sa ovim članom neće biti prihvaćeno po prijemu službenog obavještenja o povlačenju izjave od strane generalnog sekretara, sem ako zainteresovana država potpisnica ponovo ne podnese izjavu.

Član 22

1. Sve države potpisnice ove Konvencije mogu, u svakom momentu, u skladu sa ovim članom, da izjave da priznaju nadležnost Komiteta da prima i preispituje saopštenja podnijeta od strane ili u ime pojedinaca, koji se nalaze u njihovoj nadležnosti, a koji tvrde da su žrtve kršenja odredaba ove Konvencije od strane neke države potpisnice. Komitet ne prima nikakva saopštenja koja se odnose na države potpisnice koje nijesu dale pomenutu izjavu.

2. Komitet proglašava neprihvatljivim sva saopštenja podnijeta u skladu sa ovim članom ako su anonimna ili ako smatra da predstavljaju zloupotrebu prava da se podnose takva saopštenja, ili ako nijesu u skladu sa odredbama ove Konvencije.

3. Sa izuzetkom odredbi iz stava 2 ovog člana, Komitet podnosi sva saopštenja koja su mu predana u skladu sa ovim

članom na uvid državi potpisnici ove Konvencije koja je dala izjavu u skladu sa stavom 1 i koja je navodno prekršila neku od odredaba ove Konvencije. U roku od šest mjeseci, dotična država podnosi Komitetu, u pisanoj formi, objašnjenja i izjave koji rasvjetljavaju dotično pitanje, i navodi mjere koje je eventualno preduzela da bi popravila to stanje.

4. Komitet preispituje saopštenja primljena u skladu sa ovim članom vodeći računa o svim informacijama koje su mu date od strane ili u ime pojedinca ili zainteresovane države potpisnice.

5. Komitet neće pristupiti ispitivanju nijednog saopštenja podnietog od strane pojedinca u skladu sa ovim članom dok se prethodno ne uvjeri u sljedeće:

- a) da se isto pitanje ne preispituje u tom trenutku od strane neke druge međunarodne instance za istragu ili rješavanje takvih pitanja;
- b) da je pojedinac iscrpio sve raspoložive interne prizive; to pravilo se ne primjenjuje ako procedure priziva prevazilaze razumne rokove ili ako je malo vjerovatno da će pružiti zadovoljenje pojedincu koji je žrtva kršenja ove Konvencije.

6. Komitet preispituje saopštenja predviđena ovim članom na zatvorenim sjednicama.

7. Komitet saopštava svoje konstatacije zainteresovanoj državi potpisnici i pojedincu.

8. Odredbe ovog člana stupiće na snagu kad pet država potpisnica ove Konvencije da izjavu predviđenu stavom 1

ovog člana. Tu izjavu država potpisnica daje generalnom sekretaru UN koji prosljeđuje njenu kopiju ostalim državama potpisnicama. Ta izjava može se povući u svakom trenutku putem službenog obavještenja koje se upućuje generalnom sekretaru. Povlačenje izjave nema uticaja na preispitivanje pitanja koja su predmet saopštenja koje je već predato u skladu sa ovim članom; nikakvo drugo saopštenje podnijeto od strane ili u ime nekog pojedinca neće biti prihvaćeno u skladu sa ovim članom pošto generalni sekretar dobije službeno obavještenje o povlačenju izjave, osim ako zainteresovana država potpisnica ponovo ne da izjavu.

Član 23

Članovi Komiteta i članovi ad hoc komisije za izmirenje koji mogu biti imenovani u skladu sa tačkom e) stava 1 člana 21 imaju pravo na olakšice, privilegije i imunitete priznate ekspertima u misiji UN, onako kako su sadržani u relevantnim odjeljcima Konvencije o privilegijama i imunitetima Ujedinjenih nacija.

Član 24

Komitet podnosi državama potpisnicima i Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija godišnji izvještaj o svojim aktivnostima u vezi sa primjenom ove Konvencije.

TREĆI DIO

Član 25

1. Ova Konvencija je otvorena i sve države je mogu potpisati.
2. Ova Konvencija mora biti ratifikovana. Instrumenti ratifikovanja biće podnijeti generalnom sekretaru UN.

Član 26

Sve države mogu pristupiti ovoj Konvenciji. Pristupanje se obavlja podnošenjem instrumenta pristupa generalnom sekretaru UN.

Član 27

1. Ova Konvencija stupiće na snagu tridesetog dana po danu deponovanja kod generalnog sekretara UN dvadesetog instrumenta ratifikacije ili pristupanja.
2. Za sve države koje budu ratifikovale ovu Konvenciju ili joj budu pristupile poslije deponovanja dvadesetog instrumenta ratifikacije ili pristupanja, Konvencija će stupiti na snagu tridesetog dana po danu podnošenja instrumenta ratifikacije ili pristupanja od strane te države.

Član 28

1. Svaka država može u trenutku potpisivanja ili ratifikovanja ove Konvencije ili u trenutku kad joj pristupa izjaviti da ne priznaje nadležnost koja se Komitetu daje članom 20.
2. Država potpisnica koja izrazi svoje uzdržavanje u skladu sa odredbama u stavu 1 ovog člana može u svakom trenutku da promijeni stav i da o tome uputi službeno obavještenje generalnom sekretaru UN.

Član 29

1. Sve države potpisnice ove Konvencije mogu da predlažu amandmane i da taj prijedlog podnesu generalnom sekretaru UN. Generalni sekretar će saopštiti prijedlog o amandmanu država potpisnica i tražiće od njih da ga obavijeste da li se slažu sa tim da se sazove konferencija država potpisnica da bi se prijedlog preispitao i da bi se o njemu glasalo. Ako se u roku od četiri mjeseca poslije takvog saopštenja najmanje jedna trećina država potpisnica izjasni u prilog sazivanja takve konferencije, generalni sekretar će organizovati konferenciju pod okriljem UN. Svi amandmani usvojeni većinom glasova država potpisnica, koje su prisutne na konferenciji i koje su glasale, biće podnijeti od strane generalnog sekretara na usvajanje svim državama potpisnicama.
2. Amandman usvojen u skladu sa odredbama iz stava 1 ovog člana stupiće na snagu onda kad dvije trećine država potpisnica obavijeste generalnog sekretara OUN da su ga

prihvatile u skladu sa postupkom predviđenim njihovim ustavom.

3. Kad amandmani stupe na snagu, biće obavezni za sve države potpisnice koje su ih prihvatile, a ostale države potpisnice imaće obavezu u odnosu na odredbe ove Konvencije i na prethodne amandmane koje su prihvatile.

Član 30

1. Svi sporovi između dvije ili više država potpisnica u pogledu tumačenja ili primjene ove Konvencije koji se ne mogu riješiti putem pregovora podnose se na arbitražu na zahtjev jedne od tih država. Ako u roku od šest mjeseci od dana podnošenja zahtjeva za arbitražu, te države ne uspiju da se slože oko organizovanja arbitraže, bilo koja od njih može podnijeti spor Međunarodnom sudu pravde podnoseći zahtjev u skladu sa statutom tog suda.

2. Svaka država može, u trenutku kad potpisuje ovu Konvenciju, kad je ratifikuje ili kad joj pristupa, izjaviti da se ne osjeća obaveznom da poštuje odredbe iz stava 1 ovog člana. Ni druge države potpisnice nemaju obaveze definisane tim paragrafom prema državi potpisnici koja je izjavila da se uzdržava od njegovog poštovanja.

3. Država koja bude izjavila da se uzdržava u skladu sa stavom 2 ovog člana može u svakom momentu da povuče tu izjavu putem službenog obavještenja upućenog generalnom sekretaru UN.

Član 31

1. Država potpisnica može da odustane od ove Konvencije putem pismenog obavještenja upućenog generalnom sekretaru UN. Odustajanje stupa na snagu godinu dana poslije dana prijema tog službenog obavještenja od strane generalnog sekretara.

2. Takvo odustajanje ne oslobađa državu potpisnicu obaveza koje ima u skladu sa ovom Konvencijom u pogledu svih činjenja ili nečinjenja prije datuma kad odustajanje bude stupilo na snagu niti će ono biti prepreka za nastavljanje preispitivanja svih pitanja koja su već bila podnijeta Komitetu.

3. Poslije datuma stupanja na snagu odustajanja države potpisnice, Komitet ne prihvata preispitivanje nikakvog novog pitanja u vezi sa tom državom.

Član 32

Generalni sekretar UN obavještavaće sve države članice UN i sve države koje su potpisale ovu Konvenciju ili su joj pristupile o sljedećem:

- a) o potpisima, ratifikacijama i pristupanjima prispjelim u skladu sa članovima 25 i 26;
- b) o datumu stupanja na snagu Konvencije u skladu sa članom 27 i o datumu stupanja na snagu svih amandmana u skladu sa članom 29;
- c) o odustajanjima dobijenim u skladu sa članom 31.

Član 33

1. Ova Konvencija, čiji su tekstovi na engleskom, arapskom, kineskom, španskom, francuskom i ruskom podjednako punovažni, biće deponovana kod generalnog sekretara OUN.
2. Generalni sekretar OUN uputiće svim državama ovjerenu kopiju ove Konvencije.

(Prevod preuzet iz „Jugoslovenske revije za međunarodno pravo“ br: I-2/1989. Prevela V. Ilijin)

Sadržaj

Uvod	005
Odluka Komiteta protiv mučenja	007
Aneks	033
Konvencija protiv mučenja i drugih svirepih, nehumanih ili ponižavajućih kazni ili postupaka	035

Fond za humanitarno pravo redovno i sistematski sprovodi istrage o kršenju ljudskih prava u Srbiji, na Kosovu i u Crnoj Gori.

Brani slobodu mišljenja i izražavanja, pravo na život i fizički integritet, ravnopravnost pred zakonom i jednaku zaštitu pred sudovima, kao i druge vrednosti civilnog društva.

Od osnivanja, 1992. godine, Fond istražuje ubistva, nestanke, silovanja, diskriminacije i druge povrede međunarodnog humanitarnog prava do kojih je došlo u vreme oružanih sukoba u bivšoj Jugoslaviji.

Pod lupom

Ljudska prava 1991-1995, 1997 (srpski, engleski)

Postupanje organa, 1997 (srpski, engleski)

Policija protiv protesta, 1997 (srpski, engleski)

Ljudska prava na Kosovu, 1998 (albanski)

Obrazovanje na albanskom jeziku, 1998 (srpski, engleski, albanski)

Kosovo - Ljudska prava u vreme oružanog sukoba, 1998 (srpski, engleski, albanski)

Kosovo - Nestanci u vreme oružanog sukoba, 1998 (srpski, engleski, albanski)

Suđenja za ratne zločine, 2000 (srpski, engleski)

Otpor u nadležnosti policije, 2001 (srpski, engleski)

Otmice i nestanci ne-Albanaca na Kosovu, 2001 (srpski, engleski)

Vreme kada je narod govorio, 2001 (srpski)

Otmica u Štrpcima, 2003 (srpski)

Bukovica, 2003 (srpski, engleski)

Albanci u Srbiji, 2003 (srpski, albanski, engleski)

Romi u Srbiji, 2003 (srpski, engleski)

Dokumenta

Haški tribunal I, 1997 (srpski)

Politička prava i slobode - Izabrane presude Evropskog suda za ljudska prava, 1997 (srpski, engleski)

Pravo na život i slobodu - Izabrane presude Evropskog suda za ljudska prava, 1998 (srpski, engleski)

Dečija prava, 2000 (srpski, albanski, romski, turski)

Pravično suđenje, priručnik, Amnesty International Publications, 1997, prevedeno i objavljeno na srpskom, 2000, reprint 2001

Kosovo\Kosova, Kako viđeno, tako rečeno I OSCE\ODIHR, 1999, prevedeno i objavljeno na srpskom, 2001

Kosovo\Kosova, Kako viđeno, tako rečeno II, OSCE\ODIHR, 1999, prevedeno i objavljeno na srpskom, 2001

Haški tribunal II, Optužnice 2001 (srpski)

Haški tribunal III - Osnovna dokumenta, 2001 (srpski, engleski, albanski)

Haški tribunal IV - Presude\Duško Tadić, 2002 (srpski)

Haški tribunal V - Presude\Dražan Erdemović i Goran Jelisić, 2002 (srpski)

Svedočanstvo o Kosovu, 2003 (srpski)

Haški tribunal VI - Priznanja krivice i presude, 2003 (srpski)

e-mail: office@hlc.org.yu
web site: www.hlc.org.yu

Izdavač:

Fond za humanitarno pravo

Za izdavača:

Nataša Kandić

Prevod:

Dragan Novaković

Grafičko oblikovanje:

Dejana i Todor Cvetković

Štampa:

Publikum

Tiraž:

500

Beograd, 2004

Copyright © 2004 Fond za humanitarno pravo

ISBN 86- 82599-49-X